

Az áram bekapcsolása után kialakult egyensúlyi helyzetben a huzalra a hossza mentén egyenletesen eloszló, kifelé mutató erő hat.

1985-12-470-1.eps

1. ábra

Egy kis Δl hosszúságú huzaldarabra az erők egyensúlyának feltétele (1. ábra):

$$F_h \Delta l / r = IB \Delta l,$$

ahol F_h a huzalt feszítő erő, $IB \Delta l$ a Δl hosszúságú huzaldarabra ható Lorenz-erő, és r a huzal görbületi sugara. Egyensúlyban F_h a huzal mentén állandó, így r is állandó, vagyis a hurok kör alakot vesz fel (2. ábra). Ilyenkor $r = 2l/\pi$ és $F_h = IBr$.

1985-12-470-2.eps

2. ábra

Számítsuk ki a hurok tágulásakor végzett mechanikai munkát! A Δl hosszúságú huzaldarab által végzett munka $IB \Delta l s$, ahol s a huzaldarab elmozdulása (3. ábra).

1985-12-470-3.eps

3. ábra

$\Delta l s$ nem más, mint a huzaldarab által súrolt terület, ezért a teljes hurok által végzett munka $W_{\text{mech}} = IB \Delta A$ lesz, ahol ΔA a hurok által körbezárt terület növekedése:

$$\Delta A = \left(\frac{2l}{\pi}\right)^2 \pi - l^2 = \left(\frac{4}{\pi} - 1\right) l^2 = 0,27 l^2.$$

A számítás során elhanyagoltuk a huzalnak a saját mágneses terében végzett munkáját.

Az energiamérleg vizsgálatánál számba kell vennünk a mágneses tér energiáját, valamint a hurok áramgenerátora, illetve a B külső teret létrehozó tekercs áramgenerátora által végzett munkát.

A mágneses tér energiája két áramkör esetén:

$$E = (1/2)L_{\text{hh}}I^2 + (1/2)L_{\text{tt}}I_t^2 + L_{\text{th}}II_t,$$

ahol I_t a tekercs (állandó) áramerőssége, L_{hh} a hurok, L_{tt} a tekercs önindukciója, L_{th} pedig a kölcsönös indukció. (Kiszámítható, hogy ennyi munkát végeznek a generátorok az áramok bekapcsolásakor.) A hurok tágulásakor L_{hh} és L_{th} változik. A hurok saját mágneses terében végzett munkáját már W_{mech} kiszámításánál is elhanyagoltuk, L_{tt} pedig állandó, ezért a továbbiakban csak a kölcsönös indukcióból származó energiákkal foglalkozunk. A tér energiájának megváltozása:

$$\Delta E = II_t \Delta L_{\text{th}}.$$

A feladatban megadott külső tér esetén a tekercsben folyó I_t áramnak I -vel egyező irányban kell keringenie, és L_{th} nő a hurok tágulásakor, ezért a mágneses tér energiája is nőni fog. L_{th} -t fejezzük ki az ismert adatokkal:

$$BA = L_{\text{th}}I_t, \quad L_{\text{th}} = BA/I_t.$$

Behelyettesítve az előző egyenletbe:

$$\Delta E = IB \Delta A.$$

A két áramgenerátor is végez munkát a hurok tágulásakor indukálódott feszültség ellen.

Az ohmikus terhelésen felül végzett munka a két esetben:

$$W_h = \int_{t_1}^{t_2} I \frac{d(L_{\text{th}}I_t)}{dt} dt = \int_{t_1}^{t_2} I \frac{d(BA)}{dt} dt = IB \int_{t_1}^{t_2} I \frac{dA}{dt} dt = IB \Delta A,$$

$$W_t = \int_{t_1}^{t_2} I_t \frac{d(L_{\text{th}}I)}{dt} dt = \int_{t_1}^{t_2} I_t \frac{d[(BA/I_t)I]}{dt} dt = IB \int_{t_1}^{t_2} \frac{dA}{dt} dt = IB \Delta A.$$

Az indukált feszültség mindkét esetben az árammal ellentétes irányú, az áramgenerátorok ezért munkát végeznek. Az energiamegmaradás úgy teljesül tehát, hogy egyszerre négy energia nagysága egyezik meg:

$$W_{\text{mech}} = \Delta E = W_h = W_t.$$

Mindkét telep munkát végez, amelynek egyik fele mechanikai munkavégzésre, másik fele a mágneses tér energiájának növelésére fordítódik.